DOI 10.31718/2077–1096.23.1.151
УДК 378.147.091:614.253.4-027.561:577.61

Рябушко О.Б., Клепець О.В., Улановська-Циба Н.А., Кінаш О.В., Григоренко А.С.

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ПРИ ВИКЛАДАННІ МЕДИЧНОЇ БІОЛОГІЇ

Полтавський державний медичний університет

Перед системою вищої, і зокрема, медичної освіти стоїть завдання не лише передати необхідну суму знань, підготувати компетентних фахівців, а й сформувати у здобувачів освіти стійкі орієнтири на громадянські цінності та глибокі морально-етичні принципи. В умовах сьогодення вища медична освіта повинна не лише забезпечувати високоякісну підготовку кваліфікованих спеціалістів, а й бути провідником реформування галузі охорони здоров'я і реалізації соціальних пріоритетів держави. Саме тому підвищення якості освіти у медичних вишах є ключовим завданням науково-педагогічних працівників, що вимагає постійного вдосконалення ефективності організації й інформатизації навчального процесу, упровадження передових наукових розробок та технологій у практику викладання, забезпечення високого професіоналізму викладачів, створення сучасного навчально-методичного забезпечення дисциплін медико-біологічного та медичного циклів. Підготовка фахівця високого рівня та формування особистості майбутнього лікаря, що буде здатний сприймати необхідну інформацію, самостійно її здобувати та використовувати, вирішувати складні професійні задачі є головною метою навчально-освітнього процесу на кафедрі біології. Тому від самого початку вивчення дисципліни науково-педагогічні працівники кафедри працюють над формуванням у здобувачів освіти здатності аналізувати і систематизувати отримані теоретичні та практичні знання, створювати власні алгоритми вирішення ситуаційних та клінічних задач, тобто сприяють професійному спрямуванню навчання та закладанню основ клінічного мислення у майбутніх фахівців. Для цього на кафедрі втілюють комплексний підхід, який включає підготовку та постійне оновлення навчальних посібників, створення баз тестів різних рівнів складності, формування комплектів додаткових матеріалів для засвоєння теоретичних знань та практичних навичок відповідно до тем лекцій, практичних занять та самопідготовки, опанування фаховою термінологією, розв'язування ситуаційних задач медичного спрямування, оформлення практичних робіт у практикумі, творчу взаємодію між здобувачами і викладачем.

Ключові слова: професійне спрямування, комплексний підхід, медична біологія, студенти-першокурсники, вища медична освіта.

Модернізація системи вищої освіти в Україні продиктована необхідністю підвищення її конкурентоспроможності в умовах глобалізації та забезпеченням успішної інтеграції до світового освітньо-наукового простору. Перед системою вищої, і зокрема, медичної освіти стоїть завдання не лише передати необхідну суму знань, підготувати компетентних фахівців, а й сформувати у здобувачів освіти стійкі орієнтири на громадянські цінності та глибокі морально-етичні принципи. В умовах сьогодення вища медична освіта повинна не лише забезпечувати високоякісну підготовку кваліфікованих спеціалістів, а й бути провідником реформування галузі охорони здоров'я й реалізації соціальних пріоритетів держави. Постійний розвиток медичної науки і практики зумовлює необхідність внесення коректив у підготовку медичних кадрів, наближення її до міжнародних стандартів [4, 6].

Саме тому підвищення якості освіти у медичних вишах є пріоритетним завданням науково-педагогічних працівників, що вимагає постійного вдосконалення ефективності організації й інформатизації навчального процесу, упровадження передових наукових розробок та технологій у практику викладання, забезпечення високого професіоналізму викладачів, створення сучасного навчально-методичного забезпечення дисциплін медико-біологічного та медичного циклів [1, 2].

Підготовка фахівця високого рівня та формування особистості майбутнього лікаря, що буде здатний сприймати необхідну інформацію, самостійно її здобувати та використовувати, вирішувати складні професійні задачі, є головною метою навчально-освітнього процесу на кафедрах медико-біологічного профілю. Тому важливо вже починаючи з першого курсу сприяти формуванню у здобувачів освіти здатності аналізувати і систематизувати отримані теоретичні та практичні знання, створювати власні алгоритми вирішення ситуаційних та клінічних задач, тобто сприяти професійному спрямуванню навчання та створенню основ клінічного мислення у майбутніх фахівців [3, 7].

Метою роботи є узагальнення педагогічного досвіду кафедри біології ПДМУ із професійного спрямування здобувачів освіти при викладанні медичної біології.

Загалом, якість підготовки майбутніх фахівців у навчальному закладі залежить від цілої низки факторів: професіоналізму та вмотивованості викладачів, організації та навчально-методичного забезпечення освітнього процесу, готовності здобувачів освіти до самопідготовки та самореалізації, вміння застосовувати сучасні технології опанування знань для самоосвіти та професійного зростання.

Принцип професійної спрямованості викладання навчальної дисципліни у медичному ЗВО полягає в такій організації навчального процесу, яка, не порушуючи принципів системності, нау-

ковості, інформативності, достовірності викладання дисципліни, а також логіки її подання, забезпечує більш глибоке опрацювання професійно значущого теоретичного навчального матеріалу та ілюструє практичне значення даної дисципліни для формування висококваліфікованого фахівця.

Медична біологія є однією з фундаментальних дисциплін медико-біологічного циклу, що спрямована на формування у майбутнього медика сучасного наукового світогляду та системного підходу до розуміння основних закономірностей життєдіяльності людини на всіх рівнях організації життя. Знання, які отримують здобувачі освіти при вивченні даного курсу, мають велике практичне значення, оскільки його теоретичний матеріал, пов'язаний із багатьма клінічними дисциплінами. Сьогодні в основу вивчення медичної біології покладено ретельний відбір навчального матеріалу, його наукова систематизація та структурування, поєднання різних форм подачі навчального матеріалу, використання комп'ютерних технологій, дистанційних форм навчання, постійне оновлення навчально-методичного забезпечення, яке включає достовірні інформаційні матеріали, мультимедійні презентації, навчальні відеофільми, розробки лекцій, адекватні тестові завдання різних рівнів складності, ситуаційні задачі [2, 6].

Навчальна програма з курсу медичної біології включає багато питань, знання яких безпосередньо стосується практичної діяльності майбутнього лікаря і має велике значення при вивченні теоретичної і клінічної медицини. У кожному розділі курсу розглядаються питання, які стосуються патологічних явищ на внутрішньоклітинному, тканинному, органному та організмовому рівнях, що сприяє формуванню клінічного мислення, опануванню принципів діагностики і лікувальної тактики [7].

При вивченні медичної біології здобувачі освіти засвоюють не тільки термінологію природничих наук, але й значну кількість нових для них, складних медичних термінів. Значне місце в медичній термінології займають поняття, що позначають різні симптоми, синдроми і хвороби, серед яких чимало епонімів. Епонімічні назви широко застосовуються при вивченні біології, анатомії, гістології, цитології, ембріології, фізіології, що дає змогу розвивати міждисциплінарні інтегральні зв'язки і сприяє формуванню наукового світогляду. Знання цих назв та вдале їх застосування вже на початку фахової підготовки майбутніх медиків веде до підвищення інтелектуального рівня, більш глибокого засвоєння наукових основ навчальних дисциплін, осмисленого опанування мовою фахівців. Досвід роботи викладачів кафедри свідчить, що застосування епонімів у колі спеціалістів забезпечить швидке розуміння клінічної картини, причин та механізмів формування патології, дасть можливість швидко прийняти обґрунтоване рішення. Тому необхідно впроваджувати у навчальний процес поглиблене вивчення епонімічних термінів, відповідно до розділів програми, що сприятиме, головним чином, професійному спрямуванню студентів-першокурсників, а також підготовці до студентської предметної олімпіади та участі у науково-дослідній роботі [5].

Знання біологічних і медичних термінів та понять, які входять до курсу медичної біології, визначає можливість викладати матеріал науковою мовою, не зупинятися на подробицях та уточненнях, не акцентувати увагу на поясненні загальновідомих особливостей, тому на кафедрі докладаються значні зусилля для їх засвоєння студентами. З цією метою у зошиті для практичних занять розміщено термінологічний словник, який здобувач освіти заповнює сам, а правильність його роботи перевіряється викладачем.

Практикум використовується студентом для самостійної підготовки до практичних занять, там зазначено тему заняття, питання до відповідної теми, словник основних термінів та понять, а також з метою закріплення опрацьованого матеріалу пропонується розв'язати типові та ситуаційні задачі, заповнити таблицю, підписати малюнки, намалювати схему. При підготовці до занять студент повинен опрацювати теоретичний матеріал теми, відповісти на питання, провівши аналіз вивченого матеріалу та його узагальнення, побудувати причинно-наслідкові зв'язки, користуватися науковою термінологією, розуміти значення термінів, навчитися їх вимовляти та писати [4, 5].

Значний внесок у професійне спрямування здобувачів освіти та у подальший розвиток клінічного мислення забезпечує робота з вирішення ситуаційних задач із медичної біології. Саме в процесі розв'язування закладених у них протиріч та невизначеностей створюються умови для активного розвитку гнучких умінь та навичок професійного мислення сучасного фахівця. Ситуаційні задачі містять елементи ускладнення, нетиповості, нестандартності, максимально наближені до медичної практики, часто відображають інтегративні міждисциплінарні зв'язки. Основна мета розв'язування ситуаційних задач – на конкретних клінічних прикладах розібрати головні питання заняття, поглибити розуміння теоретичних основ теми, закріпити знання, отримані при самопідготовці, навчитись обґрунтовувати свою відповідь, розвинути основи клінічного мислення. Процес вирішення ситуаційних задач з медичної біології дає змогу визначити рівень засвоєння матеріалу як конкретного практичного заняття, так і цілого розділу, оцінити знання студента, скорегувати його уявлення про закони функціонування організму в цілому. Наприклад, при вивченні розділу «Медична генетика» студент має змогу систематизувати свої знання про найбільш поширені хромосомні та молекулярні синдроми та хвороби і клінічні ознаки захворювань різних органів та систем, про

методи діагностики, лікування та профілактики спадкових патологій. Значний потенціал для професійного спрямування студентів-першокурсників має розділ «Медична паразитологія», де є можливість застосовувати ситуаційні та проблемні задачі для більш глибокого і детального опрацювання характерних симптомів та клінічних проявів паразитарних хвороб. Особливо викладачі кафедри акцентують увагу здобувачів освіти на клінічних випадках захворювань, які характерні для свого регіону. Враховуючи сучасні зміни у міграційних процесах, генетичних станах, пристосованості до умов середовища паразитарних форм, увага приділяється аналізу клінічних випадків, наприклад, філяріатозів, частота яких останнім часом значно зросла в нашій державі (зокрема, дирофіляріозу). При цьому, виклад теоретичного матеріалу доповнюється ілюстраціями з історії хвороби, зазначенням методів діагностики, способів лікування та профілактики захворювання. Таким чином, вирішення ситуаційних задач, особливо при безпосередній взаємодії з викладачем, стає важливим етапом тренування у системі професійного спрямування здобувачів освіти при оволодінні знаннями з медичної біології [1, 3].

У здобувача освіти неможливо сформувати клінічне мислення на початкових курсах навчання, але професійне спрямування при вивченні дисциплін медико-біологічного циклу дає змогу досягти успіхів у підготовці кваліфікованих лікарів різних фахів. Студента-першокурсника необхідно занурювати в атмосферу медицини з перших днів навчання. При вивченні медичної біології на кафедрі для цього використовують комплексний підхід, який включає: підготовку та постійне оновлення навчальних посібників, створення баз тестів різних рівнів складності, формування комплектів додаткових матеріалів для засвоєння теоретичних знань та практичних навичок відповідно до тем лекцій, практичних занять та самопідготовки, опанування фаховою термінологією, розв'язування ситуаційних задач медичного спрямування, оформлення практичних робіт у практикумі, творчу взаємодію між здобувачами і викладачем.

Головним завданням навчально-педагогічних працівників медичних вишів є формування у здобувачів освіти професіоналізму, ініціативності, креативності, відповідальності, високої конкурентоспроможності, здатності до самоосвіти. Тому науково-педагогічні працівники кафедри біології у своїй роботі орієнтуються на створення умов для високоякісного та глибокого опанування студентами навчальної дисципліни, сприяють їх професійному спрямуванню задля розвитку клінічного мислення на основі міждисциплінарних зв'язків, стимулюють набуття навичок науково-дослідної роботи, удосконалення комунікативних компетенцій та інших якостей особистості, що зумовлюють успішну реалізацію у професії.

Література

1. Borysova TP, Vakulenko LI, Riznyk AV, Porokhnia NG. Sytuatsiini zadachi v navchanni studentiv medychnoho vuzu v period pandemii COVID-19 [Situational tasks in the education of medical university students during the COVID-19 pandemic]. In: Proceedings of the Conference «The current stage of development of scientific and technological progress 2021» (February, 8-9, 2021, SI «Dnipropetrovsk medical academy of the Ministry of Health of Ukraine»). Dnipro: SI DMA; 2021. p. 87-91. (Ukrainian).
2. Kinash OV. Aktualnist mizhdystsyplinarnoi intehratsii pry vyvchenni medychnoi biolohii ta yii rol u profesiinii pidhotovtsi fakhivtsiv medychnoi haluzi [The relevance of interdisciplinary integration in the study of medical biology and its role in the professional training of medical specialists]. Visnyk problem biolohii i medytsyny. 2021;4(162):223-226. (Ukrainian).
3. Kovalchuk LIe, Mateiko HB, Kitsera NI, Dovhanych NV. Pidvyshchennia yakosti osvity shliakhom profesiinoho spriamuvannia studentiv pershoho kursu pry vyvchenni medychnoi biolohii [Improving the quality of education through professional guidance of first-year students studying medical biology]. In: Materialy naukovo-metodychnoi konferentsii z mizhnarodnoiu uchastiu «Aktualni pytannia pidvyshchennia yakosti osvitnoho protsesu» [Current issues of improving the quality of the educational process] (Yaremche, 23 veresnia 2022). Ivano-Frankivsk: IFNMU; 2022. p. 75. (Ukrainian).
4. Riabushko OB, Yeroshenko HA, Klepets OV, et al. Eponimy u medychnii biolohii [Eponyms in medical biology]. Visnyk problem biolohii i medytsyny. 2021;2(160):161-164. (Ukrainian).
5. Yeroshenko HA, Klepets OV, Riabushko OB, et al. Pokhodzhennia i dydaktychne znachennia deiakykh eponimichnykh terminiv v kursi medychnoi biolohii [The origin and didactic meaning of some eponymous terms in the course of medical biology]. Visnyk problem biolohii i medytsyny. 2021;4(162): 218-222. (Ukrainian).
6. Yeroshenko HA, Lysachenko OD, Gasiuk NV, et al. Suchasni pidkhody do vykladannia medyko-biolohichnykh dystsyplin [Modern approaches to teaching medical and biological disciplines]. Aktualni problemy suchasnoyi medytsyny: 2022; 22(3-4), 183-186. (Ukrainian).
7. Yeroshenko HA, Ulanovska-Tsyba NA, Perederii NO, et al. Rozvytok klinichnoho myslennia zdobuvachiv osvity pry vyvchenni medychnoi biolohii [Development of clinical thinking of students studying medical biology]. Visnyk problem biolohii i medytsyny. 2022;2(164) (Appendix):95. (Ukrainian).

Summary

COMPREHENSIVE APPROACH TOWARD PROFESSIONAL ORIENTATION OF MEDICAL STUDENTS DURING THE COURSE OF MEDICAL BIOLOGY

Riabushko O.B., Klepets O.V., Ulanovska-Tsyba N.A., Kinash O.V., Hryhorenko A.S.

Key words: professional direction, comprehensive approach, medical biology, first-year students, higher medical education.

The system of higher education and, in particular, medical education is facing the challenge not only to equip students with certain sum of knowledge, to preparing competent and competitive specialists, but to foster deep moral and ethical principles and the right perception of professional. Nowadays, higher medical education should not only provide high-quality training of globally competitive specialists, but teach the m to act as leaders in reforming the health care sector and implementing the social priorities of the state. Therefore, raising the quality of education at medical universities is a key task of lectures and clinical instructors. This requires constant improvement of the effectiveness in the organization and digitalization of the educational process, the implementation of scientific advances and technologies into teaching practice, ensuring the high professionalism of teachers, creating modern educational and methodological support for delivering disciplines of medical-biological and medical cycles. The training of a highly qualified specialist

and the formation of the personality of a future doctor who will be able to perceive the necessary information, independently obtain and use it, and solve complex professional tasks is the main goal of the educational process at the Department of Biology. Therefore, at the very early stages of teaching the discipline, scientific and pedagogical staff of the department put a lot of effort to fostering students' ability to analyze and systematize the theoretical knowledge, to create their own algorithms for solving situational and clinical problems, that is, they outline the professional direction of training and laying the foundations of clinical thinking. The department implements a comprehensive approach, which includes: publishing and revision of text-books, creating test banks, compiling sets of additional materials for assimilation of theoretical knowledge and practical skills in accordance with the curriculum, mastering professional terminology, solving situational tasks, and building up creative interaction between students and teachers.

DOI 10.31718/2077–1096.23.1.154
УДК: 378.147.091.33-048.63:001.895:61

Сухоносов Р.О., Терещенко А.О, Лопушняк Л.Я., Гончаренко В.А., Гаркуша М.А.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ СИМУЛЯЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ТА КЕЙС ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

Харківський національний медичний університет
Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці

На сучасному етапі розвитку сфери охорони здоров'я все більше уваги приділяється безпеці пацієнтів, етичним питанням, збільшенню відповідальності медичних працівників, високому рівню необхідної професійної кваліфікації та швидкій еволюції процедур та методів. Засоби віртуальної реальності розглядаються як джерело технологічних можливостей в освіті та медицині, вони доповнюють набір традиційних підходів у навчанні. Для формування та реалізації професійної компетентності, під час викладання навчальної дисципліни «Анатомія людини» доречно застосовувати новітні технології, що сприяють розвитку клінічного мислення та міцному засвоєнню знань студентами. Метою дослідження було провести теоретичний аналіз наукових психолого-педагогічних, методичних та медичних публікацій, методичної роботи кафедри щодо застосування сучасних педагогічних технологій в процесі професійної підготовки майбутніх лікарів. Застосування новітніх методів та сучасних комп'ютерних технологій при підготовці здобувачів вищої медичної освіти сприяє кращому засвоєнню знань, формуванню професійної компетентності та розвитку клінічного мислення у майбутніх лікарів, що дає змогу генерувати цікаві ідеї, самостійно приймати вірні рішення та займати активну пізнавальну позицію. Поєднання класичної анатомії та сучасних інноваційних комп'ютерних технологій надає чудову можливість поринути в чарівний, неординарний світ людського організму. Використання сучасних педагогічних технологій, зокрема технологій симуляційного навчання та кейс-технології, в процесі професійної підготовки майбутніх лікарів виконує кілька важливих функцій: контролюючу, оскільки виявляє знання, уміння та навички студентів; навчальну, тому що забезпечує досягнення студентами високого рівня знань із дисципліни; виховну, оскільки відбувається формування особистісних якостей майбутніх лікарів. Ефективно організовуючи самостійну й аудиторну діяльність студента, викладач сприяє розвитку клінічного мислення, що неодмінно стає основою формування кваліфікованих та успішних спеціалістів.

Ключові слова: педагогічні технології, навчання, компетентність, студент, анатомія.

Вступ

Сучасність характеризується надзвичайно швидким розвитком інноваційних технологій, інформаційних засобів та інтелектуальних комп'ютерних систем [1, 2]. Внаслідок цього спостерігається все масштабніше використання даних технологій при підготовці майбутніх фахівців у закладах вищої освіти, що в свою чергу допомагає здобувачам адаптуватися до умов та вимог навчального процесу, мотивує їх до сумлінного навчання, розвиває у них здатність до клінічного мислення та змістовного засвоєння фундаментальних знань [3, 4]. У процесі професійної підготовки майбутніх лікарів провідне місце належить дисципліні «Анатомія людини». Лікарю необхідно вміло володіти фундаментальними знаннями щодо індивідуальної мінливості, можливих варіантів та аномалій розвитку, а також основними ембріологічними, порівняльно-анатомічними, тератологічними відомостями.

Нині перед викладачами анатомії людини поставлено завдання не тільки сформувати у студентів глибокі та міцні знання з предмету, але й навчити використовувати ці знання у медичній практиці, сприяти розвитку клінічного мислення, що базується на анатомічному підґрунті та уміннi мислити взагалі. Для реалізації зазначених завдань та формування професійної компетентності, під час викладання навчальної дисципліни «Анатомія людини» доречно застосовувати новітні технології, що сприяють розвитку клінічного мислення та засвоєнню знань студентами [5,6,7,8].

Мета дослідження

Провести теоретичний аналіз наукових психолого-педагогічних, методичних та медичних